

5. Найдич В.М. Використання логоритмічних прийомів у корекційній роботі. *Логопед.* 2014. №3. С. 28–30.

6. Овчиннікова Т.С., Федорович Л.О. Музика, ритм і співи в логопедичній роботі. Методичний посібн. ля логопедів, учителів, вихователів і музикальних керівників загальноосвітніх і спеціальних навчальних закладів. За наук. ред. Л.О. Федорович. Кременчук: Християнська Зоря, 2019. 88 с.

7. Програма логопедичної ритміки для дітей старшої групи із ЗНМ. Блог Лілії Литвинович. URL <http://pedkopilka.com.ua/blogs/litvinovich-lilia/programa-ologopedicheskoi-ritmike.htm> (дата звернення: 17.02.2023).

8. Соботович Є.Ф. Порушення мовного розвитку та шляхи їх корекції: навч.-метод. посібник. Київ: ІСДО, 2015. 204 с.

9. Сухар В. Л. Логоритмічні заняття в ДНЗ. 5-6 років. Харків: Вид-во «Ранок», 2011. 160 с.

10. Шеремет М. К. Логопедія. Підручник, третє видання, перероблене та доповнене / За ред. М. К. Шеремет. Київ: Слово, 2014. 672 с.

РОЗВИТОК СЛОВНИКА ДІТЕЙ З ЗАГАЛЬНИМ НЕДОРОЗВИНЕННЯМ МОВЛЕННЯ ЗАСОБАМИ LEGO-КОНСТРУЮВАННЯ

**К. пед. н., доц. О. В. Литовченко
Магістрантка Г. М. Романенко**

Формування словникового запасу у дітей з загальним недорозвиненням мовлення є надзвичайно актуальним питанням, оскільки відчутно впливає на їхній подальший розвиток і навчання. Словниковий запас є однією з ключових складових мовленнєвого розвитку дитини, і його відсутність або недостатність може призвести до проблем з розумінням мовлення і висловлюванням думок. Діти з ЗНМ

можуть мати труднощі зі збагаченням свого словникового запасу через обмеженість мовленнєвого досвіду, відсутність стимулюючого мовного середовища, порушення слухового сприймання, недостатню кількість спілкування з дорослими та ровесниками. Ці фактори можуть призвести до затримки у мовленнєвому розвитку, що в свою чергу може впливати на навчання, соціалізацію і подальше життя дитини [1, с. 147].

Мета дослідження: дослідити особливості розвитку словника дітей 5-6 років з загальним недорозвиненням мовлення та розробити методiku розвитку словника засобами LEGO-конструювання.

Останніми роками проводилися активні дослідження словника дітей дошкільного віку із загальним недорозвиненням мовлення, особливої актуальності набула інтеграція психолінгвістики та логопедії, яка знайшла своє відображення в роботах Н. Азаренкової, А. Богуш, І Брушнівської, О. Гвоздєва, А. Гончаренко, Т. Піроженко, Ю. Рібцун, В. Тарасун, Л. Трофименко, О. Хохліної та ін. Розробка психолінгвістичного аспекту формування словника, що дозволяє проаналізувати особливості структури та характер функціональних змін у галузі семантичної структури слова, зумовлена необхідністю пошуку шляхів підвищення ефективності корекційного впливу при ЗНМ.

Загальне недорозвинення мовлення – це порушення розвитку мовлення, яке проявляється на різних рівнях в залежності від ступеня порушення розвитку мовлення [6, с. 158]. Учені (В. Ільїна, Ю. Рібцун, Є. Соботович, В. Тарасун, В. Тищенко, М. Шеремет) розрізняють такі рівні розвитку мовлення при ЗНМ: фонетичний (порушення звукової сторони мовлення); граматичний (порушення у використанні граматичних форм і структур мовлення); семантичний (порушення в засвоєнні значень слів та їхнього використання у контексті); фразеологічний (недостатність знання фразеологізмів і ідіом) [2, с. 148].

Лексичний рівень порушення мовлення відображається на обмеженому словниковому запасі, неправильному вживанні слів, відсутності або нездатності виражати певні поняття. Деякі типи лексичних порушень мовлення у дітей включають: затримку мовлення (дитина може бути відстаючою у розвитку свого словника та мати обмежений набір слів для вираження своїх думок і потреб); дифузні афазійні порушення (діти з цим типом порушення мовлення мають проблеми зі збагаченням свого словника та здатністю використовувати слова в правильному контексті); семантична депривація (проблеми з розумінням і вживанням абстрактних понять та загальних слів, таких як «великий», «маленький» або «багатий»); неправильне вживання слів (неправильне вживання слів або наявність проблеми з вимовою, що може призводити до незрозумілості мовлення) [4, с. 69-71].

Лексичні порушення мовлення можуть варіюватися за ступенем та типом. Для кожного дитя важливо зрозуміти конкретні проблеми та потреби, щоб надати відповідну підтримку та терапію для вдосконалення лексичного рівня мовлення. За даними спеціальної літератури порушення лексичного компонента мовлення притаманно дітям з різними аномаліями розвитку [4, с. 72].

Зосередивши увагу на формуванні словника, ми виходили з принципів системного підходу до аналізу мовних порушень, що побудований на єдності і цілісності мови як системи [9, с. 67], передбачає вивчення аномального мовленнєвого розвитку з урахуванням причинно-наслідкової взаємозалежності. На думку учених (В. Бондаря, К. Луцько, Є. Соботович, В. Тищенко, Л. Трофіменко), причини та механізми недорозвинення мовлення можуть бути різними, через що виникають відмінності у структурі аномальних проявів. Правильне визначення причин та аналіз структури мовленнєвого недоліку дозволяють виділити провідну ланку у порушенні мовленнєвої діяльності та характер її дефекту [6, с. 259].

При ЗНМ у дітей наявні особливості в формуванні ле-

ксики, зокрема, обмежений словниковий запас, тобто вони знають менше слів, ніж ровесники. Це може бути наслідком різних факторів, таких як обмежені можливості спілкування, відсутність стимуляції, проблеми зі сприйняттям і запам'ятовуванням слів. Для розширення словникового запасу у дітей з недорозвиненням мовлення доцільно застосовувати такі стратегії, як: читання різноманітних дитячих книжок, у процесі якого необхідно акцентувати увагу на нових словах, пояснювати їх значення та використання в контексті [8, с. 36].

Введення нових слів в повсякденному житті, називання предметів, опис дій та використання нових слів у розмовах з дитиною, сприяє збагаченню словникового запасу. Важливо дотримуватися певних принципів, щоб цей процес був ефективним. По-перше, актуально використовувати нові слова в контексті, який зрозумілий дитині. Наприклад, при введенні нового слова «тролейбус», спочатку потрібно показати дитині його зображення або реальний троллейбус, і розповісти про нього, використовуючи це слово в різних контекстах [8, с. 37]. Наприклад: «Ось троллейбус їде по вулиці», «Ми сіли на троллейбус і поїхали», «Тролейбус – це вид транспорту, який їздить по дротах». Також важливо використовувати нові слова в різних ситуаціях і контекстах, підтримувати інтерес дитини до нових слів, дотримуватися принципу «одне нове слово на раз». Ефективно вводити нові слова поступово, щоб дитина мала можливість засвоїти їх та пов'язувати з відповідними поняттями [8, с. 38].

Учені досліджують шляхи використання конструктора LEGO, як інструмента для розвитку мовлення дітей дошкільного віку (Ю. Бережко, В. Близнюк, Т. Довженко, Р. Меренкова, М. Потапчук, Н. Таволжанська, О. Шекерук та ін.). На думку О. Шекерук, робота з LEGO сприяє розвитку мовлення у дітей, а саме: 1) розвитку лексичного запасу, робота з конструктором LEGO викликає інтерес до вивчення нових слів і термінів, пов'язаних з будівництвом та

конструюванням. Діти вчаться називати різні деталі, що входять до складу конструктора, а також використовувати нові слова при описі своїх конструкцій; 2) вдосконаленню граматичних навичок: при роботі з конструктором LEGO діти навчаються правильно вживати частини мови (іменники, прикметники, дієслова) у реченнях, діти опановують правильну послідовність слів і фраз при описі своїх конструкцій; 3) розвитку комунікативних навичок, діти навчаються спілкуватися між собою та взаємодіяти в групі, вислуховувати думки та ідеї інших дітей, а також висловлювати свої думки та ідеї; 4) розвитку творчих навичок шляхом створення власних конструкцій, це сприяє розвитку уяви та творчих навичок дітей; 5) розвитку просторового мислення та уяви, діти навчаються визначати розміри та форми деталей, оцінювати відстані та взаємозв'язки між різними елементами та виражати все це через мовлення [10, с. 525-527].

Робота з конструктором LEGO – ефективний інструмент для збагачення словника дітей дошкільного віку, оскільки в процесі роботи з LEGO діти мають можливість вивчати нові слова та терміни, пов'язані з будівництвом та конструюванням [3, с. 2]. Наприклад, діти навчаються називати різні деталі, що входять до складу конструктора, такі як «блок», «шестигранник», «колесо», «рукоятка» тощо. Вони також навчаються використовувати нові слова при описі своїх конструкцій, такі як «високий», «низький», «широкий», «вузький», «колір» тощо. Діти вчаться вживати нові слова у правильному контексті, що допомагає їм розширити свій лексичний запас та збільшити кількість слів, якими вони можуть висловлювати свої думки та ідеї. Наприклад, діти опановують слова «з'єднувати», «складати», «розбирати», «кріпити» тощо при описі процесу конструювання своїх будівель [3, с. 3].

Робота з конструктором LEGO дозволяє дітям вивчати нові слова та терміни через зорову та тактильну сприйнятливості, що допомагає збагачувати їх словниковий за-

пас. Діти збагачують словник через практичну діяльність, що допомагає поширювати знання та навички, а також забезпечує пізнавальний ігровий досвід [7, с. 2].

В ході нашого дослідження діти створювали іграшки, предмети та інші об'єкти з конструктора LEGO, а потім називали їх та описували їх за допомогою нових слів. Наприклад, дитина створювала літак з конструктора LEGO і називала його «літак», а потім ми додавали нове слово «пілот», щоб описати людину, яка керує літаком.

Іншим методом збагачення словника з використанням конструктора LEGO був метод використання карток зі словами. Діти обирали картки зі словами та будували з конструктора LEGO предмети, які пов'язані з цими словами. Наприклад, якщо дитина отримала картку зі словом «автомобіль», вона мала побудувати автомобіль з конструктора LEGO та назвати його. Активізація мовлення в дітей відбувалася досить швидко, але виникали певні труднощі під час складання розповідей про етапи планування майбутньої будови; при складанні оповідань про її виконання; при складанні оповідань про те, як діти гратимуть. Замість завдання «Склади розповідь про свою майбутню споруду», який і викликав у дітей реакцію деякого занепокоєння, ставилося питання у формі: «Розкажи, як ти робитимеш?», саме це формулювання розкріпачувало дітей і підвищувало їх мовну активність.

В процесі роботи ми допомагали дітям, надаючи інструкції: Розкажи, що ти хочеш збудувати? Які деталі використовуватимеш? Що ти робитимеш спочатку, що потім? Як скріплятимеш деталі LEGO? Що ти ще хочеш додати до своєї розповіді? Назви, що в тебе вийшло? З чого ти починав, що потім робив і як закінчив? Які деталі LEGO вибирав? Чому? Як скріплювати деталі? Як це називається? «У тебе така красива споруда, розкажи LEGO-другу, як ти гратимеш. Ти гратимеш один або з друзями? Що робитиме твоя споруда? Про що ти ще хочеш розповісти?»

Наведемо приклади, як конструктор LEGO використовувався для збагачення лексики дітей старшого дошкільного віку з ЗНМ 3 рівня: 1. Використовували назви деталей: під час гри з конструктором LEGO ми називали деталі, з яких будували моделі. Наприклад, скажіть: «Це частина, яку ми називаємо колесом» або «Це деталь, яку ми називаємо дверима». Діти запам'ятовували ці назви та збагачували свій словник. 2. Опанували тематичні слова: для вивчення певної теми, такої як транспорт, тварини або будівлі. Під час гри називали деталі тематично, щоб діти засвоїли нові слова. 3. Розігрували ігри зі словами: наприклад, просили дитину назвати всі деталі, які містять букву «с» або всі деталі, які пов'язані з темою «транспорт». 4. Уживали іменники та прикметники: під час гри з конструктором LEGO називали деталі, використовуючи як іменники, так і прикметники. Наприклад, скажіть: «Це велике колесо» або «Це жовтий блок». Це допомагало дітям засвоїти нові слова та поєднувати їх з іншими словами. 5. Використовували нові слова під час роботи з LEGO. Наприклад, назви деталей або терміни, які пов'язані з певною темою будівництва, наприклад «будівля», «кран», «хмарочос», «вежа» тощо. Розповідали про ці слова, пояснювали їхнє значення та використовували їх у реченнях. 6. Пропонували дітям завдання побудувати щось, що потребує використання певного слова або групи слів. Наприклад, просили їх побудувати будівлю з вежами, хмарочос з багатьма кімнатками, або влаштувати сільськогосподарське обійстя, з муляжами городини і тварин. 7. Під час роботи з конструктором, пропонували дітям розповісти про свої будівлі та їх функції, використовуючи нові слова. Запитували їх про деталі та процес будівництва, користуючись новими словами, які вони вивчили.

По завершенні формувального етапу експерименту ми провели порівняння ступенів лексичного розвитку дітей з ЗНМ 3 рівня на констатувальному і порівняльному етапах експерименту, результати подані в таблиці 1.

Таблиця 1

Ступені лексичного розвитку дітей з ЗНМ 3 рівня

Етапи дослідження	Ступені лексичного розвитку	Сума балів, одержаних за виконання завдань	Кількість дітей ЕГ (%)
Констатувальний	1 ступінь	0-4 бали	1 дитина – 10%
	2 ступінь	5-10 балів	5 дітей – 50%
	3 ступінь	11-14 балів	4 дитини – 40%
	4 ступінь	15-18 балів	-
Порівняльний	1 ступінь	0-4 бали	-
	2 ступінь	5-10 балів	2 дітей – 20%
	3 ступінь	11-14 балів	5 дітей – 50%
	4 ступінь	15-18 балів	3 дитини – 30%

Дані таблиці свідчать, що на констатувальному етапі експерименту 1 дитина (10% опитаних) набрала лише 4 бали і досягла 1 ступеня лексичного розвитку, на порівняльному етапі таких дітей не виявлено. Також змінились дані щодо всіх інших ступенів: у 2 дітей (20%) зафіксовано 5-10 балів, що відповідає 2 ступеню лексичного розвитку, до експерименту було – 5 дітей (50%). Третій ступінь визначено у 5 дітей (50%), вони набрали 11-14 балів, на констатувальному етапі на 3 ступені було 4 дитини (40%). Четвертий ступінь лексичного розвитку зафіксовано у 3 дітей (30%), до проведення формувального етапу експерименту його не було в жодної дитини.

Висновки. Результати отримані на порівняльному етапі експерименту довели, що використання конструктора LEGO – цікавий та ефективний спосіб збагачення лексики дітей дошкільного віку з ЗНМ, за умови активної взаємодії з дітьми та проведенням ретельної підготовчої роботи з пояснювання назв деталей конструктора та способів діяльності з ним. Діти експериментальної групи засвідчили значні позитивні зрушення щодо збільшення обсягу пасивного і активного словника. Отже, використання конструктора

LEGO – корисний інструмент для збагачення словника у дітей дошкільного віку з ЗНМ, особливо якщо воно поєднується з ігровим та візуальним методами.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гвоздев О. Питання вивчення дитячого мовлення. Харків: Гнозис, 2007. 480 с.

2. Логопедія: підручник / за ред. М. К. Шеремет. Київ: Видавничий дім «Слово», 2010. С. 148-189.

3. Лопатіна О.П. Розвиток мовлення дітей старшого дошкільного віку через LEGO технології. URL: <https://vseosvita.ua/library/rozvytok-movlennia-ditei-starshoho-tekhnohohii-659705.html> (дата звернення 14.05.2023).

4. Собонович Є.Ф. Порушення мовного розвитку та шляхи їх корекції: навч.-метод. посіб. Київ: ІСДО, 2015. 204 с.

5. Собонович Є.Ф., Трофименко Л.І. Особливості заволодіння дітьми із НЗНМ узагальненого лексичного значення слова та його понятійної співвіднесеності. *Дефектологія*. 2016. №1. С. 16–19.

6. Спеціальна педагогіка: понятійно-термінологічний словник / за ред. В. Бондаря. Луганськ: Альма-М., 2003. 357 с.

7. Товолжанська Н.А. Використання LEGO-конструювання у логопедичній роботі з дітьми що мають особливі освітні потреби. *Всеукраїнська науково-практична конференція «Особливості корекційно-ігрової діяльності у роботі вихователя закладу дошкільної освіти»*. Рівне, 2021. URL: <https://genezum.org/logopedychniy-roboti-z-ditmy-shcho-mayut-osoblyvi-osvitni-potreby> (дата звернення 10.04.2023)

8. Трофименко Л.І. Формування орієнтування на слово як одиницю мови у дошкільників із ЗНМ. *Дефектологія*. 2011. №4. С. 35-38.

9. Хохліна О.П. Значення поглядів Л.С.Виготського для розробки проблеми розвитку дитини з інтелектуальними порушеннями. *Гуманізація навчально-виховного процесу: зб. наук. праць Донбаського державного педагогічного*

ун-ту. Харків: ТОВ «Вид. НТМТ», 2017. №1(81). С. 64-74.

10. Шекерук О.М. Розвиток мовлення у дітей з особливими освітніми потребами з використанням елементів «LEGO-конструювання», «Floortime». URL: <file:///C:/Users%2021-525-527.pdf> (дата звернення 17.05.2023).

ОБРАЗОТВОРЧА ДІЯЛЬНІСТЬ У ДІТЕЙ РАНЬОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ІЗ ЛЕГКИМ СТУПЕНЯМ РОЗУМОВОЇ ВІДСТАЛОСТІ

К. пед. н., доц. Г. К. Кавиліна

Збільшення кількості дітей, які мають ті чи інші відхилення у психофізичному розвитку, з одного боку, та гуманізація педагогічного процесу, з іншого, окреслюють необхідність ширшого впровадження у практику принципів та моделей інтегрованого навчання. Процес інтеграції дітей раннього дошкільного віку з відхилення в розвитку проходить легше в групі однолітків, які є нормою. Звідси є можливим розвиток практики раннього інтегрованого виховання та навчання як перший щабель розвитку процесу інклюзивної освіти.

Психічне та фізичне становлення дитячого організму відбувається у ранньому віці, саме тому актуальність корекційно-розвивальної допомоги надається в цей період розвитку дитини. Ефективність цілеспрямованого педагогічного впливу на формування різних видів діяльності, психофізичного розвитку дітей раннього віку обумовлюється високою пластичністю центральної нервової системи дитини та легкістю виникнення психологічних новоутворень у даної вікової категорії. У багаторічних міждисциплінарних дослідженнях (нейрофізіологічних, нейропсихологічних та психофізіологічних) встановлено, що в міру прогресивного структурно-функціонального дозрівання мозку та формування внутрішньо кіркових зв'язків змінюється сту-